

L'associacionisme agrari català al primer terç del segle xx. Un exemple comarcal: la Cambra Agrícola del Vallès (1901-1935)¹

per Jordi Planas i Maresma

1. Els precedents: l'associacionisme al Vallès Oriental el segle XIX

La Cambra Agrícola del Vallès no fou la primera associació agrària d'àmbit comarcal que trobem al Vallès Oriental. Al contrari, aquesta no es pot entendre sense els seus precedents: la sots-delegació de l'Institut de Sant Isidre a la comarca, fundada a Granollers el 1853, i l'Associació de Propietaris del Vallès (1876-1901), que succeí aquella entitat i que fou l'embrió de la futura Cambra. No és difícil observar una línia de continuïtat entre les tres associacions: a partir dels seus membres, a vegades es poden seguir les tres generacions de les mateixes famílies.

Poc temps després de la seva fundació, l'Institut Agrícola (IACSI) decidí crear unes sots-delegacions a diferents capitals comarcals per tal de facilitar la unió dels propietaris, afavorir la difusió dels nous coneixements i tècniques agrícoles i, en fi, per tal de donar una implantació més sòlida de l'Institut per tot el territori català. Es tractava d'evitar l'aïllament i la dispersió dels socis corresponsals (és a dir, els no-residents a Barcelona) i mantenir més fàcilment l'articulació de l'entitat. Sembla, però, que les sots-delegacions no tingueren massa vida, i passats els pri-

1. L'associacionisme agrari ha estat un tema molt poc tractat per la historiografia catalana. Després de l'estudi pioner de Montserrat Caminal sobre l'Institut Agrícola de Sant Isidre (1979), del qual oferí un resum a *La fundació de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre: els seus homes i les seves activitats (1851-1901)*, «Recerques», 22 (1989), han aparegut només alguns estudis d'abast més local: Andreu MAYAYO, *La Conca de Barberà, 1890-1936: de la crisi agrària a la guerra civil* (Montblanc, Centre d'Estudis, 1986); com a estudi més específic d'un model d'associació agrària, Antoni GAVALDA, *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls, 1888-1988)* (Valls, Institut d'Estudis Vallencs, 1989), i, més recentement, Jordi Pomés ha treballat el cooperativisme agrari a la comarca del Maresme a *Les Mataró's Potatoes i el cooperativisme agrari al Maresme (1903-1939). La Federació de Sindicats Agrícoles del Litoral* (Mataró, Caixa Laietana, 1991); sense orientar-se específicament al tema de l'associacionisme, Rosa Congost fa unes aportacions interessants sobre l'organització de la classe propietària a *Els propietaris i els altres* (Vic, EUMO, 1990). Per a qualsevol aclariment sobre l'article que presentem a continuació *vid.* Jordi PLANAS, *Propietaris organitzats. Estudi de la Cambra Agrícola del Vallès (1901-1935)*, «Estudis de Granollers i del Vallès Oriental», 4 (Vilassar de Mar, Oikos-Tau, 1991), del qual aquí oferim un resum.

mers anys d'eufòria (durant la dècada del 1850 se'n crearen una trentena) van decaure i hagueren de reformar diverses vegades els reglaments per a intentar revitalitzar-les.

La sots-delegació de Granollers fou una de les primeres que es va crear, de la mà del primer soci corresponsal a la comarca, Jaume Maspons i Vilardebò. Més tard, el 1858, se'n creà una altra a Castellterçol, que aleshores ja comptava amb 11 socis corresponsals. Hi hauria, doncs, dues sots-delegacions a la comarca, amb un contingent total de 63 socis (1856-1864), el 3,52% dels associats a tot el Principat. A través de les sots-delegacions l'IACSI aconseguia mobilitzar els propietaris de moltes comarques en defensa de determinats interessos econòmics o també polítics. Tot i que el reglament de l'Institut prohibia de manera taxativa la intervenció de les sots-delegacions en qualsevol activitat política, la documentació interna d'aquesta sots-delegació demostra la seva actuació en campanyes electorals i permet suposar que la participació de l'Institut en aquestes pràctiques no era estranya ni infreqüent. Però —com altres cops s'ha assenyalat— el conservadorisme de l'IACSI no pot fer oblidar els seus aspectes modernitzadors. L'esperit de renovació que impulsaren els seus homes serví per a difondre els perfeccionaments tècnics i les millores productives a totes les comarques. Foren aquestes les actuacions de l'IACSI més profitoses per a la comarca: les gestions per a introduir nous procediments en la producció del cànem i per a millorar l'explotació de la vinya; les assegurances contra les pedregades, per les quals la comarca estava molt afectada; la divulgació de coneixements tècnics a través de les seves publicacions; etc. No tenim notícies d'aquesta sots-delegació a partir de l'any 1864; però, al marge de la seva actuació, havia servit també per a posar les bases a l'associacionisme agrari comarcal.

L'Associació de Propietaris Rurals del Vallès (APPV), que es fundà a Granollers el 1876 i que agruparia molts dels antics socis de la sots-delegació, tindria un model i una experiència a partir de la qual podria plantejar la seva actuació. Aquesta associació també era privativa dels propietaris agraris i tenia com a objectiu preferent la defensa dels seus interessos econòmics. Els seus dirigents eren socis de l'IACSI i alguns hi exercien càrrecs directius. Tot i que es creà com a societat agrícola local, i com a tal tenia autonomia per a actuar, a la pràctica funcionà com a sucursal de l'IACSI a la comarca. Una de les primeres actuacions de l'associació fou la confecció de cartilles avaluatòries, per les quals l'abril de 1878 ja havia sol·licitat de les Corts —a petició de l'IACSI— una rectificació del reglament; aquesta confecció de cartilles quedaria després recollida en uns models que publicà la revista de l'IACSI l'any 1879. El 1887 l'Associació de Propietaris en confeccionà unes de noves que l'IACSI també publicaria el gener de l'any següent; durant la seva preparació l'Associació es dirigí als ajuntaments del partit perquè ingressessin

en l'entitat i així, a canvi de contribuir al seu sosteniment, rebrien dades i orientacions en la confecció de cartilles. Molts ajuntaments contestaren afirmativament, cosa que representava un èxit notable d'implantació a la comarca. Un dels actes que revestí més importància fou precisament un míting de propaganda de l'IACSI el 12 de gener de 1888, dins de la campanya que realitzà per tot Catalunya recollint signatures exigint mesures de protecció per a l'agricultura. L'acte fou organitzat conjuntament per l'IACSI i l'APPV i, segons la premsa local, hi assistiren més de cinc-cents persones.²

Però, malgrat que l'Associació actuava com la representant dels propietaris comarcals, la seva capacitat d'influència real a la comarca sembla que fou limitada, i la seva activitat, força irregular. El mateix president, R. Parera, es lamentava en l'acte del gener de 1888 de la situació de l'entitat, que aleshores havia quedat limitada a un contingent de només trenta socis. No va faltar qui ho va atribuir a les seves vinculacions polítiques, que eren particularment manifestes envers el partit conservador. Més endavant, a les acaballes del segle XIX, el conservadorisme dinàstic anà deixant pas al catalanisme conservador que promouria la Lliga Regionalista: «aquests nous idearis pro-Catalunya varen guanyar-se la simpatia dels principals agricultors de la Comarca, vells i joves, tenint la seva completa adhesió, fora de molt poques excepcions, quant en 1901 va fundar-se la Cambra Agrícola Oficial del Vallès.»³ A partir de l'any 1898, coincidint amb la presidència de Salvador Dachs, hi hagué una reactivació de l'Associació. D'entre les activitats d'aquests anys mereix destacar-se una comunicació dirigida als cinc presidents de les principals societats econòmiques de Barcelona en què es qualificaven de «poc radicals»⁴ les bases aprovades a Reus a favor del concert econòmic, que foren enviades en un missatge a la reina regent sol·licitant una descentralització administrativa de caire regionalista. Si bé els propietaris vallesans feien constar la seva adhesió amb l'esperit del missatge i en reconeixien els bons propòsits, posaven de manifest el seu desacord concretament amb la base cinquena, perquè exclouïa una reducció substancial de la tributació i un canvi en els procediments de recaptació. Però aleshores l'Associació de Propietaris ja estava començant les gestions encaminades a crear una nova entitat: la Cambra Agrícola del Vallès.

2. *El Meeting Agrario*, «El Congost» (17-I-1888).

3. J. MASPONS, *Informe de l'Associació de Propietaris del Vallès* (Santa Eulàlia de Ronçana 1928).

4. *El Gobierno no aceptará las precitadas Bases por exageradas; esta Asociación no las desea por poco radicales* (document signat a Granollers el 7 de desembre de 1899).

2. *La fundació de la Cambra Agrícola del Vallès*

La fundació de la Cambra del Vallès (CAOV) el 10 d'octubre de 1901 s'inscriu en l'ampli moviment agrarista que es produí a Espanya —i a Catalunya particularment— a partir de la crisi agrària del final del segle XIX i que portà el govern espanyol a regular la creació de cambres agràries el novembre de 1890. La proliferació d'aquest tipus d'associacions locals es féu especialment intensa a partir del 1898, dins del clima regeneracionista que orientà les corporacions econòmiques catalanes —entre aquestes, significativament l'IACSI— cap a una actitud molt més política. Aquesta mobilització no es limità, doncs, a la capital catalana ni fou un fenomen restringit a l'àmbit urbà de la societat catalana.

Des de l'any 1898 l'APPV buscà la manera de trencar la passivitat i la indiferència amb què fins aleshores havia topat a la comarca, i es proposà ampliar la seva força com a associació i la seva esfera d'acció: «La Associació de propietaris del Vallès, que com tothom sab conta ja llarga existència, desitjosa de ser més útil a la comarca de lo que fins ara ha pogut, y desitjosa com sempre de proporcionar més utilitats al país de las que dintre de sa modesta esfera li ha sigut posible fins avuy, se proposa donar vigorós impuls a la mateixa, per lo cual no té de fer més que imitar lo que altrás comarcas ja han fet.»⁵ Es tractava, doncs, de reconvertir l'Associació de Propietaris en una nova associació més àmplia i més moderna. En un principi la creació de la Cambra no havia de comportar la desaparició de l'Associació de Propietaris. De fet, formalment continuà existint com a societat adherida a la Cambra. A la pràctica, però, aquesta absorció deixà la vella Associació sense cap activitat.

Com l'APPV, la Cambra es constituí com a grup de pressió «per a fer valer els nostres interessos davant dels poders públics»,⁶ i com a tal pretenia defensar-se més eficaçament aprofitant l'empenta que havia anat prenent el moviment associacionista: es veia en l'associació l'únic remei a tots els mals que patia l'agricultura. Però ja des d'un principi va aparèixer també el mòbil polític, que si bé ja havia estat present en les entitats que l'havien precedit, amb la nova conjuntura tingué una altra dimensió. «La

5. Declaracions de la junta de l'APPV en un acte de propaganda per a la constitució de la Cambra del Vallès que va tenir lloc a Granollers el 5 de juny 1901 (*Reunió important, «El Congost»* [2-vi-1901]). Per a la creació de la CAOV els dirigents de l'APPV es posaren en contacte amb la Cambra Agrícola de l'Empordà, que ja portava un temps funcionant i demostrava una gran vitalitat, comptant ja amb més de dos mil socis, «*desde Gerona a la frontera, desde Santa Coloma al mar*». El funcionament de la Cambra de l'Empordà els impressionà vivament i els va convèncer dels avantatges que podia reportar a la comarca i de la viabilitat del seu projecte.

6. *Llibre d'Actes de la Delegació de la CAOV a Caldes de Montbui*, acte de constitució (23-v-1904).

Veü del Vallès» —periòdic regionalista de la comarca que dirigia Jaume Maspons i Camarasa, director al mateix temps de la revista de la CAOVB— saludava així la creació de la Cambra Agrícola: «¡quant esperada no té de ser la Cambra Agrícola! Apart de la multiplicitat de beneficis que reportarà té de donar ab el temps personalitat suficient a tots els propietaris y pagesos per a lliurarse de la opressió dels cacichs, posantlos en cambi en condicions de designar el diputat que'ls ha de representar a las corts, diferent dels que ara, per obra del caciquisme, seria per deshonrarnos a nosaltres mateixos.»⁷ Francesc Cambó mateix, que participà en un important acte de propaganda de la Cambra, destacà en la seva intervenció que «ab l'associació, se faran respectar dels governs, imposantlosi las seves aspiracions y redimint als agricultors del jou del caciquisme».⁸ La vinculació dels propietaris promotors de la CAOVB amb la política regionalista motivà ja des d'un principi una certa desconfiança en alguns sectors de la mateixa associació, que en alguna ocasió van manifestar-se convençuts «que'l fi per què ha sigut establerta [la Cambra del Vallès] és el de ferse populars els tres o quatre que van al cap, y poguer aixís conseguir cert renom y influència o algun lloch a la Diputació».⁹

Segons manifestaven ells mateixos, amb la fundació de la Cambra els dirigents de la vella APPV es proposaven «aixamplar la seva esfera d'acció per fer participants dels beneficis que's poden obtenir de la associació a tots els elements agrícols, desde'l més opulent hisendat al més sencill pagès, a fi y efecte de que ab la aproximació y el contacte de todas las forsas profitosas de la comarca, se pogués constituir una sola entitat composta de milers de voluntats lligadas en una sola aspiració que la fes poderosa pera imposarse als atachs y contrarietats que sofreix l'agricultor, y que representés en tot lloch ahont fos convenient, els interessos agraris de la nostra comarca».¹⁰ Els propietaris tractaven, doncs, de fer un front comú amb arrendataris, masovers i petits agricultors, als quals mai no s'havia aconseguit arribar. Aquest canvi, però, no posà en perill els interessos dels grans propietaris, que conservaren el control de la nova societat: el grup dirigent de l'APPV fou elegit unànimement per dirigir la CAOVB en l'acte de la seva fundació, i aquest grup dirigent no sofriria modificacions importants. La CAOVB oferí als grans propietaris comarcals la possibilitat d'augmentar la seva força com a grup de pressió sense perdre la posició hegemònica que ostentaven a la comarca; al contrari, enfortia encara el seu domini social i evitava al mateix temps la confron-

7. *Cambra Agrícola del Vallès*, «La Veü del Vallès» (12-v-1901).

8. «La Veü de Catalunya» (7-vi-1901).

9. *Devers del home envers la societat*, «Revista de la CAOVB» (març de 1902).

10. *Memòria del Secretari de la Comissió Organitzadora de la CAOVB*, «Revista de la CAOVB» (novembre de 1901).

tació social que en altres llocs es produïa. Els promotors de la CAO V estaven convençuts d'aquesta missió «social», tal com manifestava el seu vice-president, Francesc Torras i Sayol en una carta al ministre del treball, comerç i indústria: «*Y agrupados y unidos estrechamente en el Sindicato los propietarios y campesinos, amos y jornaleros, no se dejaron sentir en esta villa aquellas estridencias sociales que en no lejanos días agitaron y conmovieron a los pueblos poniendo en pugna a las diversas clases sociales no librándose de este movimiento las clases agrarias de donde resulta que el Sindicato agrícola de esta villa ha realizado la doble obra, una económica mejorando la suerte de los humildes agricultores y la otra social haciendo que la paz no se haya alterado entre los modestos campesinos.*»¹¹ El mateix principi era defensat pel rector de Caldes en la inauguració de la delegació de la Cambra: «la Cambra sembla'l crit d'avens de la gent d'ordre, ja que la bondat dels que la dirigeixen és garantia dels bons fins, y acaba recomanant la unió entre propietaris y parcers, sens la qual impera l'anarquia y la imperfecció.»¹²

L'indiferentisme i la desconfiança que la pagesia mostrava davant l'associacionisme només podia combatre's amb un «caràcter eminentment pràctic» de la nova entitat, oferint uns avantatges materials que responguessin a les necessitats dels agricultors. Jaume Maspons i Camarasa, un dels promotors de la Cambra del Vallès, ho explicava així: «en els nostres temps que són d'activitat pera el treball, de tràfec, de constants innovacions, no serveixen els antichs organismes constituïts pera la defensa y protecció d'interessos humans [...]. Són temps de positivisme els temps nostres: d'aquí que tota idea que ha d'encarnar en una colectivitat, tota iniciativa social, resulta infructuosa, si al seu darrera no hi va una utilitat immediata y de caràcter pràctich. Per això prenen una volada inmensa las corporacions que's constitueixen ab aquestes bases de caràcter pràctich y moren o tot lo més, si hi ha molt entusiasme, fan la viu viu, aquellas altras corporacions constituïdas ab arreglo a una regalmentació arcaica.»¹³ És per això que calia substituir una associació «montada a l'antiga» per una altra de «constituïda a la moderna», sense perdre de vista —com no deixaven d'insistir aquests dirigents— que el benefici material era secundari davant un altre avantatge molt més important: la unió.

11. La comunicació, datada a Caldes el 23 de juliol de 1926, es refereix al Sindicat Agrícola de Caldes, fundat a partir de la dissolució de la Delegació de la CAO V en aquesta localitat, que el mateix F. Torras arribà a presidir (arxiu particular de C. Torras, Caldes de Montbui).

12. «La Veu de Catalunya» (28-v-1904).

13. J. MASPONS I CAMARASA, *La Associació de Propietaris del Vallès a Figueras*, «La Veu del Vallès» (24-II-1901).

3. L'organització interna

La Cambra del Vallès es fundà a redòs del reial decret del 14 de novembre de 1890, que regulava la creació de cambres agràries i que es basava en la llei d'Associacions del 1887.¹⁴ Aquest decret facultava les cambres per «solicitar de los Cuerpos colegisladores cuantas resoluciones estimen convenientes para el desarrollo y mejora de la Agricultura, como ganadería y demás industrias con ella relacionadas. Proponer al Gobierno a instancia de este o por propia iniciativa las reformas que en beneficio de la propiedad rústica y de sus distintos métodos de explotación deban hacerse en las leyes o disposiciones vigentes, así como también las obras y servicios públicos más indispensables o las modificaciones que en los actuales convenga realizar». Les cambres serien consultades sobre projectes de comerç, navegació i transport, reforma d'aranzels, legislació de crèdit agrícola i organització de plans d'ensenyament relatiu a l'agricultura (art. 6). S'establien així uns canals de participació en la política de l'estat i la possibilitat de pressionar en defensa dels seus interessos particulars. També podien assumir funcions cooperatives i mutualistes, si bé aquestes cambres que es fundaren a principis del segle només les desenvoluparen a un cert nivell. L'acció cooperativa de la CAOVB no va anar mes enllà del subministrament de productes agraris (adobs, llavors, sulfats, sofres, etc.), que els socis podien adquirir a uns preus més reduïts, els préstecs en metàl·lic que oferien a un mòdic interès i la possibilitat —de la qual es féu ben poc ús— d'utilitzar la Cambra com a intermediària en la venda dels seus productes sense necessitat de posar-se en mans d'un comerciant. En un moment donat la CAOVB estudià la possibilitat d'incloure nous serveis, com assegurances, cooperatives de producció i elaboració de productes, de venda, caixa d'estalvis rural... Però el fet de tenir la seva base principal en propietaris agraris no afavoria segurament la tendència cap a l'orientació cooperativista. En canvi, com veurem, associacions com la CAOVB van portar a terme una tasca notable en el foment de la modernització agrícola.

Dins la CAOVB funcionaren tres seccions amb una notable activitat durant els primers anys: una secció de «compra i venda», fonamentalment destinada al subministrament de primeres matèries i productes agrícoles; una de «préstecs», que havia de pal·liar el dèficit existent de crèdit rural; i una de «propaganda», que es concretaria en una revista mensual

14. L'any 1906 la CAOVB volgué acollir-se a la llei de Sindicats Agrícoles per aprofitar els avantatges econòmics i comercials i —pel fet de ser una associació agrícola legalment constituïda— només li va caldre presentar la sol·licitud al governador de la província. Es convertí, doncs, formalment en sindicat, tot i que això no n'afectà el funcionament intern i conservà sempre la seva denominació d'origen.

de l'entitat que es repartiria entre els socis i que també es podria comprar. Si bé aquestes tres seccions quedaren constituïdes oficialment a la primera reunió de la junta directiva de la Cambra, la primera i la tercera ja havien començat a funcionar abans de l'acte de constitució: la secció de propaganda havia publicat un número preliminar de la revista, i la secció primera ja havia donat a conèixer una primera oferta de primeres matèries per a la confecció de guano, aprofitant l'ocasió de la sembra del blat. S'anunciava així, des del primer moment, el caràcter pràctic de la nova associació.

La compra-venda de productes fou un dels serveis bàsics que la CAOV oferí als socis: atenia les necessitats més peremptòries dels pagesos, i era al mateix temps una font d'ingressos per a la Cambra, atès que els socis només pagaven 8 ptes. anuals i el cobrament —a causa de la mateixa dispersió dels associats— era molt irregular. El mecanisme sempre era el mateix: la Cambra anunciava un període de demandes; els socis, amb l'anticipació deguda, feien els encàrrecs; i la Cambra, prèvia anàlisi dels productes, feia les corresponents adquisicions, que després els socis havien de passar a recollir al local de l'entitat. Durant l'any 1902 la secció facilità als socis 266.472 kg de primeres matèries per a la confecció de guano (amb un benefici a favor dels socis que es calculava de 15.200 ptes.), 13.566 kg d'adobs orgànics de diferents classes, 4.100 kg de sulfat de coure, 8.300 kg de sofre, 39.496 kg de patates del bufet, que una comissió de la Cambra adquirí a la Cerdanya, i altres productes en quantitats menys importants. El subministrament anà en augment i l'any 1905 la CAOV establí un «dipòsit» a Mollet que apropiava el servei als socis d'aquella zona. Però aviat sorgiren dificultats, derivades d'una mala gestió de la Cambra i, en començar-se a acumular les pèrdues, s'arribà a proposar fins i tot arrendar la secció a uns professionals. La secció va continuar existint, si bé minvà bastant la seva activitat. L'any 1916 la Junta contemplava la situació amb un cert conformisme: «tots sabem que les transaccions que sobre adobs y llevors venia fent la Cambra desde la creació d'aquesta secció, anavan reduintse d'uns quants anys en aquesta part, se pot dir per rahó natural; perque sent evolutiu tot moviment, aquest ha de seguir indefectiblement l'orbita de la forsa que les circumstàncies l'imposa, y aquestes, com no ignorem, no han romanat invariables per nosaltres com si fossim una excepció»,¹⁵ i ho atribuïa a l'aparició d'altres associacions agrícoles a la comarca i al mateix decaïment de l'entitat. D'altra banda, les activitats de la Cambra començaven a ser molt contestades pels seus rivals polítics: s'imputava a la Cambra que, escudant-se en el subministrament als pagesos comarcals, portava a terme una

15. *Memòria de l'any 1915*, «Revista de la CAOV» (gener de 1916).

actuació eminentment política. L'abril del mateix any l'ajuntament de Granollers, dominat pels liberals, distribuïria sulfat de coure a càrrec de l'estat per trencar així el monopoli de la Cambra en el proveïment dels pagesos comarcals.

La secció de préstecs també tingué una gran activitat durant els primers anys. El primer any de funcionament la secció deixà diners fins a un valor de 4.365,77 ptes., i els anys següents també experimentà un increment de les transaccions. Els préstecs eren per l'espai d'un semestre, a un interès del 5% anual i fins a un màxim de 500 ptes. anuals per soci. Però els qui usufructuaven aquest servei sempre eren els mateixos i demanaven pròrrogues contínuament; quan la CAOVI va començar a tenir dificultats financeres decidí de restringir-los, de manera que també anà decaïent aquest servei.

La revista de la CAOVI es va publicar fins al gener de l'any 1916. La dirigia Jaume Maspons i Camarasa seguint el model de la revista de l'IACSI, i es publicà sempre en català. La vida de la revista anà molt lligada a l'activitat del seu director i màxim promotor, de manera que la dedicació a altres tasques que el mantingueren allunyat de la comarca (des de l'any 1909 i durant més de vint-i-cinc anys fou el secretari general de l'IACSI) dificultà cada cop més la seva aparició amb regularitat.

El decaïment que experimentà la CAOVI a partir de la segona dècada del segle també s'adverteix en el moviment de socis. La Cambra —després d'una campanya de propaganda que realitzà als diversos pobles des del mes de juny de l'any 1901— es constituí el 10 d'octubre amb un contingent de 465 socis, i l'any 1906 el nombre de socis s'estabilitzà al voltant d'uns 600. Una bona part d'aquests (179 socis) corresponien a la Delegació de Caldes, vila que aplegà el major nombre de socis de tota la comarca. A partir de l'any 1913 es comprova un declivi pronunciat, i l'any següent es produí la dissolució de la delegació, que suposà una pèrdua molt important. L'any 1927 consta ja només l'existència de 108 socis, i aquest nombre encara es reduí els últims anys fins a quedar per sota de la cinquantena. És perceptible en aquesta evolució un distanciament progressiu de la petita pagesia d'una entitat cada cop més identificada amb els grans propietaris i amb més dificultats per a mantenir la seva adhesió. Ja l'any 1904 s'havia fet l'advertència des de les mateixes pàgines de la revista: «Avuy, tal com estem, és impossible portar fins a la classe més desvalguda de la pagesia els beneficis de l'associació. El masover, el jornaler y'l petit propietari, difícilment poden usufructuar dels beneficis immediats y positius de la Càmara: uns per ignorància, altres per estar a gran distància del local social y molts per son mal estat econòmic, donchs uns per una cosa, altres per altra, no poden ser socis, y sentne, no poden fàcilment obtenir préstams, ni pagar al comptat las comptras, ni concórrer

a la societat a las horas vagarosas per llegir les vàries publicacions qu'ella reb, etc., etc.»¹⁶

Segons el registre de 371 socis que he pogut establir, una proporció molt alta de la CAOVB corresponia als grans propietaris: gairebé una tercera part dels socis que he pogut identificar formaven part dels 140 primers contribuents de rústica de la comarca, més de la meitat eren grans propietaris,¹⁷ mentre que només hem pogut identificar un 6% de petits pagesos, arrendataris, parcers o masovers. El predomini dels grans propietaris és encara molt més evident en el grup de dirigents: gairebé la meitat dels que foren membres de la junta directiva (46,6%) figuraven —ells mateixos o familiars directes— entre els 140 principals propietaris agraris de la comarca, i un total del 63,8% podien considerar-se grans propietaris; en canvi, només he pogut detectar un 5,2% de pagesos, davant quasi un 80% de propietaris (79,3%). D'altra banda, tot i que era un grup força repartit geogràficament —cosa que no és obstacle per a descobrir entre ells un interessant teixit de relacions familiars—, destacaven precisament els propietaris residents a Barcelona, que constituïen el 10,9% dels membres de la junta. Aquest caràcter «classista» de la CAOVB ja era consagrat pels mateixos estatuts: seguint el reial decret del 1890, segons el qual només eren elegibles com a membres de la directiva els socis de la meitat superior de la relació d'associats, figuraven en aquesta en primer lloc els socis fundadors i després els socis segons la quota de contribució que pagaven a l'estat. Els promotors de la Cambra s'asseguraven d'aquesta manera que el control de l'associació no escaparia mai de les seves mans; i, efectivament, així succeí: com ja s'ha assenyalat, la junta directiva tingué molt poques variacions al llarg dels trenta-cinc anys de vida de l'entitat, i foren els mateixos fundadors els que sempre estigueren al capdavant. La junta directiva, d'altra banda, fou sempre l'autèntic motor de la CAOVB, i actuà cada cop més aïlladament davant la passivitat generalitzada dels socis. L'activitat de la junta també va decaure sobretot a partir de mitjan segle decennari, i no tornà a reactivar-se fins als anys 30, quan davant la nova conjuntura els propietaris veieren perillar la seva hegemonia social i política.

La CAOVB tingué un reconeixement i un prestigi a la comarca com a «primera entitat agrícola del Vallès», que es manifesta en les societats que s'hi adheriren, i que feia exclamar als dirigents de la CAOVB: «Sentim una verdadera satisfacció al veurer com totes les Societats agrícoles de la

16. J. POU, *Efectes actuals de la Cambra*, «Revista de la CAOVB» (abril de 1904).

17. Entenem per grans propietaris els qui al primer terç d'aquest segle declaraven propietats a la comarca d'un valor líquid imposable superior a les mil pessetes. (Les dades són extretes d'un estudi dels amillaments de cada municipi. *Vid. Propietaris organitzats...*)

Comarca demanan aculliment á la Casa Payral de la pagesia vallesana [...] ¡Ja comensem a ser colla! ¡¡Avant sempre!!»¹⁸ A més de l'APPV, que, com s'ha dit, formalment continuà existint, s'integraren dins la CAOVB el Sindicat Agrícola de Mollet, la Unió de Colliters d'Avellana, el Foment de la Propietat Agrícola i Industrial de les Franqueses, la Secció Agrícola del Patronat Obrer de Sant Josep de Castellar, la Junta de Defensa de la Aigües del Mogent i el Congost i la Lliga de Contribuents de Bigues i Riells. Altres entitats, com la Federació de Vaquers del Vallès, que es constituí més tard, el 1923, no poden considerar-se filials de la Cambra i només utilitzaren el seu domicili social.

Però més importància que les societats adherides havien de tenir les delegacions o sucursals, que, en una comarca encara poc integrada per les vies de comunicació, havien d'apropar la Cambra i els seus serveis als socis de les diverses localitats apartades de la capital comarcal. La CAOVB només en creà una l'any 1904 a Caldes de Montbui, però que desenvolupà una gran activitat. Destacà sobretot en la tasca de foment de l'ensenyament agrícola: des de l'any 1905 organitzà conferències i aquell mateix any organitzà un certamen literari sobre temes d'agricultura que tingué un gran èxit. Hi participaren nombroses entitats i personalitats, que oferiren diferents premis, i formaren part del jurat Eusebi de Puig (president de la Federació Agrícola Catalana-Balear), Ignasi Girona, president de l'IACSI i els diputats a corts Josep Zulueta i Leonci Soler i March, entre d'altres, i s'edità després un llibre amb els treballs guanyadors. L'any següent decidiren celebrar un altre certamen amb caràcter més pràctic, «destinat a premiar els actes meritoris del humil pages [que] ab sos coneixements practichs y laboriositat pot donar lliçons al propietari mes enlletrat que sols coneix l'agricultura per lo que li ensenyen els llibres».¹⁹ No resulta estrany que la càtedra ambulat d'ensenyament agrícola «Pere Grau» designés la localitat de Caldes per fer pública la seva unió amb la Diputació. L'acte —que fou organitzat conjuntament per la CAOVB, la Delegació i l'Ajuntament de Caldes— tingué lloc el 25 de març de l'any 1908 i fou presidit pel governador civil, que en representació del rei condecorà el fundador de la càtedra, el propietari i el comerciant de vins Pere G. Maristany, comte de Lavern, amb la gran creu al mèrit agrícola.

La Delegació de Caldes es veié obligada a dissoldre's l'any 1914, després que una gran part dels seus socis se'n donessin de baixa per crear una altra societat agrícola totalment independent de la Cambra. El malesstar que produïen les relacions amb la CAOVB, la progressiva desconfian-

18. Amb motiu de l'adhesió del Sindicat de Mollet («Revista de la CAOVB», gener de 1909).

19. Memòria de la Delegació de Caldes (1906).

ça amb què eren vistos els dirigents i la precarietat dels serveis i de l'acció cooperativa ja havien fet plantejar la possibilitat de separar-se de la Cambra a l'assemblea de socis de l'any 1911. Però la crisi es desfermà l'any següent amb unes crítiques de «caciquistes y polítichs», dirigits a la junta, que crearen un ambient molt enrarit i que, pel fet que els dirigents no aconseguiren el suport necessari, desembocaren finalment en l'escissió. La dissolució, que s'acordà per tal d'«evitar competencias que siempre traen disgustos y divisiones en una poblacion y desde el carácter serio de la Delegación»,²⁰ va representar, d'una banda, una notable pèrdua d'impuls i d'implantació de la CAO V a la comarca, de la qual ja no es recuperaria; i, de l'altra, significava el rebuig d'un sector important dels pagesos —que constituïen una base important de la delegació— del lideratge fins aleshores inqüestionat dels grans propietaris comarcals: era una primera mostra que els propietaris anaven perdent la seva hegemonia a la comarca.

4. *L'activitat de la Cambra*

La CAO V no actuà de manera aïllada. Des d'un principi mantingué relacions amb altres cambres i associacions agrícoles, entre les quals sobresurt el mateix IACSI —que portà sempre a terme una labor de patronatge d'aquestes societats locals o comarcals—, i renovà l'adhesió amb la Federació Agrícola Catalana-Balear (FACB) que ja havia establert l'APPV.²¹ La CAO V desenvolupà una tasca intensa dins la Federació: segons el secretari de la Cambra, «no se'ns titllarà pas d'exagerats si afirmem que la nostra Corporació constitueix un factor dels més importants dels que donen força a la Federació Agrícola Catalana-Balear»;²² segons ell, a les reunions mensuals de la FACB, que eren d'assistència voluntària, no deixava mai d'haver-hi representació de la CAO V, i als congressos anuals que se celebraven hi enviava el major nombre de delegats. També col·laboraven en els congressos amb la presentació de ponències, i alguns membres —en particular Salvador Dachs i Jaume Maspons— participaren en diverses comissions i elaboraren propostes. Al Congrés de Manacor (juny de 1907) S. Dachs —que aleshores era vice-president de la FACB— fou elegit president de la Federació i J. Maspons en passà

20. Acta Delegació de Caldes (25-1-1914).

21. L'APPV fou una de les entitats representades en la creació de la Federació Agrícola Catalana el 27 de febrer de 1899, que després s'estendria a les Illes i més tard, el 1903, aconseguiria crear la Unión Agraria Española reunint les diferents federacions regionals.

22. CAO V, Memòria de l'any 1908.

a ocupar la secretaria. La revista de la CAOVB comentava aleshores: «¿Com no havíem d'estar en íntima y constant relació ab l'entitat capdal de l'agricultura catalana, si el President y Secretari d'aquella ho són a la vegada de la nostra associació?»²³ La CAOVB i la seva delegació a Caldes van intervenir en moltes de les qüestions importants que es tractaren a la FACB: van intervenir activament en la campanya per a la derogació de la llei d'alcohols, que finalment l'any 1908 fou substituïda per una altra; fou la CAOVB la que elaborà un dictamen que s'elevà al govern en què es defensava el principi de la irredimibilitat dels censos; treballà també en defensa del contracte de parceria; i, juntament amb la Cambra Agrícola de Vic, impulsà la creació dins la FACB d'una Comunitat per a l'Adquisició de Matèries Primeres, que es considerava un dels fets cabdals de la Federació.

La CAOVB també mantingué l'estreta relació que l'APPV havia establert amb l'IACSI. Si bé la CAOVB actuà sempre amb autonomia, existia una afinitat natural amb l'entitat que representava la gran patronal agrària catalana, que tenia l'autoritat moral que li donava la seva llarga trajectòria de defensa dels interessos dels propietaris catalans i que era una associació amb molt més poder i capacitat d'influència com a grup de pressió. El mimetisme d'algunes accions de la CAOVB respecte a l'IACSI és un fet palpable, començant per la mateixa revista, que sovint es feia ressò de les actuacions de l'IACSI i reproduïa alguns dels articles de les seves publicacions. Els dirigents de la CAOVB eren al mateix temps socis de l'IACSI i molts (tots els qui foren presidents de la Cambra: Salvador Dachs, Fèlix Fages i Josep Rovira de Villar) ocuparen també en l'IACSI càrrecs directius, de manera que pot parlar-se de simbiosi en les relacions entre ambdues entitats. Naturalment, aquestes associacions com la CAOVB donaven suport a totes les iniciatives de l'IACSI, i amb aquest suport l'IACSI es convertia en un grup de pressió molt més poderós que el que li conferien les seves pròpies forces.

Pel que respecta a l'activitat que desenvolupà la CAOVB, la tractem en quatre blocs temàtics, que a causa de la falta d'espai, només els esbossarem. El primer fa referència al desenvolupament de l'agricultura comarcal: els promotors de la Cambra eren conscients de la necessitat d'introduir noves tècniques, nous conreus i millores productives en l'agricultura comarcal, i que la falta d'un suport decidit de l'estat feia l'associació molt indispensable per al desenvolupament agrari. Fou aquest, doncs, un dels objectius fonamentals de la CAOVB, al qual dedicà molts dels seus esforços: a part de la divulgació de coneixements agrícoles (a través de la revista, de conferències, de premis, d'exposicions de maquinària i pro-

23. CAOVB, Memòria de l'any 1907.

ductes agrícoles), organitzà visites a granges model i demostracions pràctiques i assaigs de nous productes, que eren promoguts pels propietaris de la CAO. Es constituïren comissions per a estudiar possibles millores, s'introduïren a la comarca noves espècies i tècniques modernes i s'organitzaren campanyes contra epidèmies que afectaven l'agricultura i la ramaderia de la comarca. En conjunt, la labor en aquest sentit és ingent i s'ha d'atribuir als grans propietaris, que una vegada més foren el grup més conscient i prengueren la iniciativa de la modernització agrícola, cosa que naturalment havia de repercutir favorablement en l'hegemonia que ostentaven en el món agrari comarcal.

La CAO havia sorgit també com un instrument de defensa dels propietaris i dels seus interessos; en un moment de creixents mobilitzacions socials, també al medi rural s'anà veient la conveniència de defensar-se de l'acció dels altres grups socials, i la crisi agrària del final del segle contribuï a veure més urgent aquesta necessitat. Els propietaris un cop més es posaren al capdavant de la protesta agrària i, protegint sobretot els propis interessos (fou en les contribucions i en tot el que es referia a tributació on mostrà una actitud més enèrgica), s'erigiren en defensors del món rural. La CAO actuà, doncs, també com un «grup de pressió» davant les institucions públiques i també aquí realitzà una activitat notable exigint reformes, fent peticions concretes i demanant protecció per a l'agricultura i sumant-se a campanyes agraristes i també promovent-ne d'altres de notable transcendència, com la campanya contra el reglament de secretaris municipals de l'any 1902 o la del cadastre de l'any 1909. Reunia fàcilment els alcaldes dels diversos municipis de la comarca per prendre tota mena d'acords (en defensa dels interessos agraris i també per a qüestions no estrictament agràries), i, aprofitant la seva influència en la diputació provincial, va intervenir en nombroses decisions sobre Granollers i la comarca: l'arribada del telèfon, un nou pont sobre el riu Congost, el pla de ferrocarrils secundaris, el funcionament dels jutjats etc.

La crítica més forta que rebé la CAO fou per la seva activitat política. Segons molts, havia renunciat al seu fi principal —és a dir, l'econòmic, la promoció de l'agricultura comarcal— i s'havia convertit en un «casino polític». Tot i que els estatuts la desproveïen de qualsevol caràcter polític, ja des d'un principi manifestà aquesta inclinació, que d'altra banda era inevitable, ja que els seus promotors eren membres de la Lliga i alguns hi tenien una posició destacada. La CAO es convertí en un centre polític de la Lliga a Granollers —dominada aquesta vila políticament pels liberals— i que tingué un paper molt efectiu en la difusió del regionalisme a la comarca, que substituï el caciquisme dels partits dinàstics. A partir del 1907 el districte de Granollers estigué controlat pràcticament sempre per la Lliga Regionalista, tant a les eleccions legislatives com a les provincials. L'any 1905 el president de la CAO, Salvador

Dachs i Pous, ric propietari de la Garriga i cunyat de Prat de la Riba, es presentà a les eleccions provincials per la Lliga i la CAOVI donà suport obertament a la seva candidatura. Aquesta, però, sortí derrotada per l'alta votació que Josep Barangé va assolir a Granollers, fet que —segons ell— «sublevó a los directores de la Cámara». ²⁴ Més endavant la CAOVI accentuà encara més la seva actuació política: segons el mateix Barangé, «desde entonces, y cuando los vaivenes de la política han dado su triunfo a los candidatos regionalistas, todos han podido apreciar que en la Cámara Agrícola del Vallés ha recibido, el diputado a Cortes, a los electores y sus peticiones; que allí recibe en corte el diputado provincial regionalista; que el secretario de la Cámara lo es de ayuntamientos del Partido en que tienen mayoría los regionalistas; que de los socios de la Cámara se escojen los alcaldes y los concejales; que socios de la cámara son los jueces municipales, fiscales y suplentes de aquellos pueblos; que entre elementos de la Cámara y los que no son adictos a ella, se disputan el predominio político en Palou, Parets, Las Franquesas, Mollet y otros pueblos. Es un hecho tan evidente que huelga insistir». A les eleccions provincials del 1909 Fèlix Fages, nou president de la CAOVI, es presentà juntament amb Prat de la Riba i Lluís Pericas dins la candidatura regionalista. La junta decidí enviar una carta a tots els socis sol·licitant el vot per a la seva candidatura, i quan sortí elegit, responent a la felicitació de la junta, Fages manifestà que «primer que Diputat se sentia agricultor y President de la Cambra Agrícola, subordinant tots els seus actes dintre la Diputació, a la conveniència nostra [de la CAOVI]». ²⁵ A les campanyes electorals els liberals centraven totes les seves crítiques a la Cambra Agrícola, com si es tractés del seu oponent polític real, i la qualificaven de «casinillo de política misérrima, desde donde se impuso a los agricultores y labradores de la comarca, y más concretamente, del distrito, un cacicato indigno y tiránico», ²⁶ i el mateix candidat liberal es comprometia a promoure la creació d'entitats que protegissin els agricultors sense convertir-se en centres polítics i de suport de determinats candidats.

Finalment, en la funció social de la CAOVI hi havia indefectiblement una part d'acció ideològica. Era necessari crear un estat d'opinió que reforcés la unió dels agricultors en la direcció dels interessos dels promotors de la CAOVI, i aquest aglutinant es trobà en el pairalisme, revitalitzant-ne els plantejaments en uns moments que la societat urbana s'estava imposant. Calia exaltar la vida rural contraposant-la a la ciutat com a font de vicis i de misèries, i, per tant, contraposant el pagès i l'obrer i conven-

24. M. C., *Granollers y la Cámara Agrícola del Vallés. Declaraciones importantes*, «El Demócrata» (21-XII-1913).

25. CAOVI, Memòria de l'any 1909.

26. «El Demócrata» (1-II-1914).

cent el primer de la unitat d'interessos del món agrari. Així, quan Jaume Maspons descriu l'associacionisme agrari, diu que «l'associació té de ser una resclosa formidable contra la onada turbulenta que s'engroixeix en els detritus de les grans ciutats, arribant algun cop a esquitxar determinades comarques rurals y ¡ay del dia que acabés per ensenyorirsen! per què allavors les conseqüències serien molt mes desastroses que'n el món industrial».²⁷ Des de la revista de la CAOJ Jaume Maspons defensava una visió harmònica del món rural basada en la família, les tradicions i el treball i sobretot en la religió. En aquest punt trobaríem no poques similituds de la CAOJ amb el sindicalisme catòlic que en els mateixos anys s'estava desenvolupant en altres zones.

5. *La dissolució*

Tot i que a partir de la guerra europea la seva activitat disminuí sensiblement, la CAOJ no deixà d'existir fins l'any 1935. Amb l'arribada de la Segona República i el predomini de l'Esquerra, la Cambra volgué prendre mesures davant la conflictivitat que s'anava apoderant del camp i l'actitud de la Generalitat, que donava suport als rabassaires. En una reunió de la junta del primer d'octubre de 1931, amb motiu d'unes disposicions dictades per la Generalitat, es considerava que «és l'hora ja de que tots els propietaris es redressin i amb tota l'energia i enteresa d'ànim es juntin per a salvaguardar llurs interessos»,²⁸ i es desqualificaven les associacions mixtes de propietaris i pagesos. Josep Cirera i Voltà, que era membre de la junta, proposava crear «sents pèrdua de temps una entitat que aplegui a tots els propietaris de terres de la província que vingui a ésser una verdadera entitat de resistència patronal», i a l'assemblea de socis de l'any següent insistia en el projecte d'un diari que, des de Madrid, «ben orientat, podria fer fron a l'onada demagògica que s'està extenent per totes les comarques catalanes amenaçant acabar amb la nostra pagesia». El radicalisme de Cirera i Voltà —que encapçalà el grup que s'escindiria de la Lliga per fundar Acció Popular Catalana, una sucursal de la CEDA a Catalunya— trobà ressò entre els propietaris de l'IACSI a partir de l'any 1934, i fou escollit per presidir l'Institut davant la línia més transigent defensada per Jaume de Riba, un home de la Lliga i —ell també— membre de la CAOJ.

Com es veu, els propietaris havien passat a una actitud defensiva que minava tots els pressupòsits que havien donat lloc a la creació de la

27. J. Maspons i Camarasa, *Agremiació agrícola. Notes històriques* (Granollers, Imp. J. Joseph, 1906), ps. 46-47.

28. Llibre d'Actes de la CAOJ.

CAOV. Aquesta s'havia creat a partir d'una associació de propietaris amb la voluntat d'integrar-hi la pagesia, però ara que els terratinents veien trontollar la seva hegemonia volien replegar-se una altra vegada per defensar millor els interessos de la propietat. Això és el que proposava Francesc Torras a la darrera reunió que celebrà la CAOV, el 31 de gener de 1935: «en l'actualitat les Cambres Agrícoles han perdut bona part de la seva finalitat, i en canvi, les Associacions de Propietaris compten amb més llibertat d'acció per a la defensa dels interessos morals i materials de la col·lectivitat.» En aquesta reunió Torras proposà convertir la CAOV un altre cop en associació de propietaris, aprofitant que l'antiga APPV, «encara que amb certa irregularitat, no ha deixat de funcionar», proposta que fou acceptada. Només els calgué convertir la mateixa junta de la Cambra en junta de la nova Associació de Propietaris del Partit de Granollers: el control que els propietaris exercien de la CAOV era, per tant, absolut.

6. *Conclusions*

La crisi agrària de finals del segle XIX generà al camp català una doble mobilització: la de la petita pagesia (rabassaires, jornalers, arrendataris, etc.) i també la dels grans propietaris. També aquests patiren els efectes de la crisi i crearen organitzacions comarcals —sovint sota el guiatge de l'IACSI— per fer sentir les seves reivindicacions i afrontar també el repte de modernització de l'agricultura. A moltes localitats es crearen dues societats de signe contrari, i cadascuna defensava els seus interessos. En altres una de les formes d'organització s'imposà sobre l'altra: a la Conca de Barberà, ens diu Andreu Mayayo,²⁹ predominà un sindicalisme «revolucionari» al voltant del moviment cooperatiu; al Vallès Oriental, en canvi, foren els grans propietaris els protagonistes de la sortida de la crisi. En prendre ells la iniciativa, arrossegaren molts masovers i arrendataris, que veieren en la CAOV una organització pràctica per a les seves necessitats. Els propietaris, fonamentant-se en els avantatges de tipus mercantil que podia oferir una entitat com la Cambra, aconseguiren reforçar el domini de l'àmbit rural que la crisi del final del segle podia posar en perill. La CAOV actuà en un doble vessant: d'una banda, serví a les necessitats pràctiques dels agricultors comarcals i, de l'altra, fou el baluard des d'on els terratinents defensaren els seus interessos, perquè —tot i constituir-se com una associació interclassista— els grans propietaris no perderen mai el control de l'entitat. Durant les primeres dècades del se-

29. A. MAYAYO, *op. cit.*

gle xx els grans propietaris del Vallès Oriental van mantenir la preeminència social sense tenir pràcticament contestació, si bé al decenni del 1920 aquest domini ja es veia inestable. Jaume de Riba, observant el decaïment de la CAOVI, descrivia així la situació: «La Cambra Agrícola del Vallès ha seguit la trajectòria de totes les Cambres Agrícoles de Catalunya, perquè la forma en què foren constituïdes no era una forma adequada. En aquells moments la fórmula d'associació Agrícola encara era vacil·lant, i el temps ha demostrat que, la que va servir per a la fundació de la Cambres Agrícoles no era pas definitiva. Tenien el defecte de governar interessos de propietaris i cultivadors reservant la direcció a aquells; essent associacions mixtes, la direcció era sols en una classe, i això va ésser la causa del fracàs de les seccions de compra-venda, de préstecs, d'introducció de noves races de bestiar, etc.»³⁰ Amb tot, les associacions com la CAOVI foren un instrument per a mantenir l'hegemonia dels grans propietaris en el món rural, i el seu èxit comprometé el sorgiment d'altres sindicats «de classe» que podien ser molestos per a aquesta burgesia agrària. Les tensions que existien al camp català —i que afloraren amb tota la intensitat els anys 1930— s'intentaren amagar sota la pretesa unitat d'interessos de la «classe agrícola», però els mateixos que la defensaven eren conscients d'aquestes tensions que, si bé latents, sempre existiren, i és per això que quan s'entrà en conflicte obert els propietaris de la CAOVI van preferir tornar a una associació menys heterogènia que defensés millor els seus interessos. Era una postura mimètica a la de l'IACSI, que, després d'una orientació interclassista impulsada cap al final del segle XIX, anà accentuant la seva posició dretana fins que, a causa del conflicte de la llei de Contrates de Conreu, va passar l'òrbita de la Lliga (sota la presidència de Jaume de Riba i d'Espanya) a la de la CEDA (sota la presidència de Josep Cirera i Voltà).

La CAOVI va permetre als propietaris del Vallès ampliar la seva força com a «grup de pressió» a dins i a fora del Vallès Oriental; però la comarca es beneficià també de la seva tasca de modernització i de millores productives que impulsaren en l'agricultura. Per a sortir de la crisi agrària calia promoure la tecnificació i l'especialització dels conreus per tal que fossin més competitius: la CAOVI realitzà algunes funcions cooperatives (compra d'adobs i llavors) i sobretot portà a terme una tasca fonamental de divulgació dels avanços agrícoles. Els propietaris de la CAOVI constituïen una força conservadora, però moderna, i com a tal tingueren una gran efectivitat en la difusió de la modernització agrícola. Finalment, la CAOVI tingué, més enllà de la seva actuació corporativa, un paper polític. Nascuda en un moment de dinamització política i de ten-

30. Jaume DE RIBA, *Granollers agrícola*, «La Veü de Catalunya» (23-VI-1926).

sions socials, la seva actuació tingué des d'un principi connotacions polítiques i fins i tot electoralistes: es convertí en un poderós mitjà d'influència de la Lliga als pobles rurals de la comarca, que van veure com s'imposava un nou caciquisme de signe catalanista. L'estudi d'aquestes entitats, doncs, ens ha de donar encara moltes dades de la vida política i social d'aquesta etapa de la nostra història.